

דף כב

לג. א. עובר מת במעי אמו, האם מטמא בפתחת הרחם אם לאו?

ב. מהו שיעור עפר הבא מארץ העמים או מבית הפרס, שגזרו עליו טומאה?

א. עובר מת במעי אמו, ונפתח הרחם; אם העגיל העובר ראש כפיקה של צמר – טמא. באדם – מטמא באהל, ובבהמה – במגע משום נבלה, אבל פחות מכן טהור (עד שיצא. ראשונים), שהריזו טומאה בלועה (כפרש"י). הסיקו שבאדם שיעורו כפיקה של שתי, ובבהמה – כפיקה של ערב, הגדול יותר. ובברייתא שנו מחלוקת ר"מ ור' יהודה (באדם), האם כפיקה של שתי או של ערב. ר' אליעזר ברבי צדוק אומר: אפילו לא העגיל ראש כפיקה, אם נפתח הרחם עד כדי שיעור שייראו טפיפיות – פיקה בתוך פיקה – מטמא.

א. לר' ישמעאל (בחולין עב.), אין מטמא באהל המת מהתורה אלא ילוד ולא עובר במעי אמו. וכן יש דעה בתוספתא (אהלות פ"ח. מובא בתוס' חולין עא.) שאין לולד טומאה עד שיצא לאויר העולם. ואולם הלכה שמטמא. ודוקא בשעה שיושבת על המשבר אבל לא קודם לכן (תוס' חיצוניות, מובאים במהריט"א ובמלאכת שלמה חולין פ"ד ג.).

ב. ברמב"ם משמע ששיעור זה לא נאמר לענין טומאת עובר הבהמה ולעולם אינו מטמא כל עוד לא יצא לאויר העולם, ורק לענין שייחשב ולד לפטור רחמה מן הבכורה, בזה תלוי אם העגיל ראש כפיקה אם לאו (ע' במפרשים. וע"ע חולין ע-עב). ויש חולקים וסוברים שלפטירת רחם אין צריך עיגול ראש (עפ"י הלכות בכורות לרמב"ן. וע' בהשגות הראב"ד ובנו"כ).

ב. שיעור עפר הבא מארץ העמים ומבית הפרס, לטמא – כפיקה גדולה של סקאין (= שקים) שהוא כחותם המרצופים [וישנו בצד העליון של מגופת חבית הלחמית].

נחלקו תנאים (אהלות י"ה) האם מצרפים לשיעור זה עפר נפרד או צריך דוקא גוש כברייתו. וכן נחלקו (ער"ש שם ב, ג, בבאור מחלואת תנאים בתוספתא) האם מועיל לענין זה גיבול העפר במים להיות גוש אחד.

דפים כב – כג

לד. א. הלוקח ציר מעם-הארץ – מה דינו לענין טומאה וטהרה?

ב. סאה תרומה טמאה שנפלה לתוך מאה חולין טהורים – מה דין התערובת?

ג. דבר טמא שנתערב בטהרות מרובות – האם הטומאה כמאן דליתא או כמאן דאיתא? מאי נפקא מינה?

ד. האם טומאה סרוחה מטמאת?

א. ציר דגים כשלעצמו אינו מקבל טומאת אוכלין, שאינו אלא 'זיעה' בעלמא, ואולם אם עירבו בו מים, אזי אם כמות המים מועטת מכמות הציר – המים בטלים ברוב והכל טהור. ואם המים מרובים – מקבל טומאה. מחצה על מחצה – יתכן וטהור (כן אמרו באבעית אימא) כיון שטומאת עם הארץ דרבנן וכן טומאת משקיין, ולא גזרו אלא ברוב.

מרש"י משמע שכשהמים רוב בתערובת, אף הציר מקבל טומאה. והתוס' חולקים וסוברים שרק המים נטמאים ולא הציר (וע' עונג יום טוב ד שפרש מחלוקתם האם מיעוט של הטר מתבטל לרוב לחול עליו איסורים ודינים של הרוב, אם לאו).

כיצד טהרתו – משיקו במי מקוה, והרי ההשקה מועילה למים [כשהם הרוב או אפילו מחצה. תוס'] להעלותם מטומאתם.

לדעת רבי ירמיה ורב דימי, אין מועילה ההשקה אלא לטבל בו את הפת וכדו', אבל לא ליתנו בקדירה – שמא היה מיעוט מים בציר והרי לא נטהרו בהשקה [מפני שהם בטלים לציר ואין השקה מועילה אלא למים ולא לציר], ועתה הם מצטרפים עם המים שבקדרה וחוזרת הטומאה וניעורה. אביי חלק על כך, כי טומאה שבטלה אינה חוזרת וניעורה על ידי דבר טהור.

הלכה כר' ירמיה ורב דימי (רמב"ם טומאת אכלין טז,ה).

הלוקח ציר טהור מעם-הארץ (שכבר הושק במים (רש"י ותוס'). או שידוע שאין שם רוב מים. רבנו גרשום); אם נפלו לתוכו מים כלשהן – טמא, שנחשדו ע"ה לערב עד מחצה בציר, ושמא ע"י תוספת מועטה נעשה רוב מים (ראב"י במשנת מכשירין, כהסבר רבה בר אבהו). לר' ירמיה ורב דימי – אפילו מים טהורים מעוררים הטומאה. ולאביי – רק מים טמאים.

אם נתערבו מים טמאים, וכן מי עם הארץ שבחזקת טמאים הם, אין חילוק אם היה בתחילה בציר מחצה מים [ועתה נעשו המים רוב] או רוב – טמא מחמת המים הטמאים שחוזרים ומטמאים את מי הציר (עפ"י תוס').

ב. סאה תרומה שנפלה לתוך מאה חולין טהורים שלא הוכשרו לקבל טומאה; רבי אליעזר אומר: תירום ויתירקב. וחכמים אומרים: אין צריך לכך אלא התרומה בטלה באחד במאה.

א. לפרש"י שלפנינו, גם לחכמים צריך להרים לכהן. וכתב שרשאי ליתן דמיה לכהן ואין צריך להרים סאה ממש, כי המכוון הוא שלא להנות מן התרומה. ולסברת התוס' (ור"ש ורא"ש תרומות ה,ב) אין יכול להיפטר בדמים. ואפילו לרש"י, אסור לאכול מן התערובת קודם הרמת סאה או דמיה (ע' שבת קמב; תרומת הדשן נד. וע"ע קה"י כא).

ב. 'תירקב' שאמר ר"א – לאו דוקא, אלא יכול לשרפה ללא שיהנה ממנה בשריפתה. ואפשר שלשיטת הירושלמי מותר להנות בשרפתה (עפ"י תוס').

ומכל מקום, בין לרבי אליעזר בין לחכמים, צריך להקפיד שלא יבוא משקה עליהם [מלבד מי פירות שאינם מכשירים לקבלת טומאה], או ייחלק הכל לכמויות קטנות שבכל חלק לא תהא כביצה (מן התרומה הטמאה. תוס'). טעם הדבר פירש עולא, גזרה שמא יסבור שהכל טהור ויביא חולין טמאים מעט פחות מכמות התערובת, כדי לבטל טומאתם. ובאמת נטמא הכל, שטומאת החולין עוררת את הטומאה המעורבת ונמצא הרוב טמא.

ג. משמע בסוגיא שטומאה שנתבטלה ברוב טהרה [כגון אוכל טמא שנפל לאוכל שלא הוכשר לקבל טומאה, או משקה טמא שנתערב בציר מרובה, או אפר פרה אדומה שנתערב באפר סתם], לר' ירמיה ורב דימי ור' יוסי בר' חנינא – לא נתבטלה מכל וכל אלא עדיין היא קיימת. ולאביי – כמאן דליתא דמי.

מתוך פרש"י משמע שגם לאביי כמאן דאיתא [ולכך טומאה עוררת טומאה], והתוס' חלקו. נפקא מינה לענין שאלת 'חזור וניעור'; אם יתוסף לתערובת אכל או משקה שיכול לקבל טומאה [ולאביי – אכל טמא דוקא], האם המיעוט הטמא שבתערובת יצטרף עם אותו אכל להחשב רוב ולהיטמא. וכן נפקא מינה אם לאחר שנתערב הטמא בטהור תוכשר התערובת כולה על ידי משקה – נטמא הכל (עתוס' שהוא הדין בתערובת חולין בחולין).

וכן נפ"מ בטומאה שנפלה לרוב טהור, האם התערובת מטמאת במשא.

- א. הוא הדין לענין טומאת אהל – במת. והוא הדין לטומאת מגע – אם יגע בכל התערובת בבת אחת (עפ"י תוס'). ואפשר שה"ה לענין טומאת האוכל אכלין טמאים, שאם אכל את הכל – נטמא (ע' חו"א טהרות ה, יד).
- ב. פסק הרמב"ם כרבי ירמיה ורב דימי שהטומאה חוזרת וניעורה. וכן אפר טמא [של פרת חטאת] שנתערב בטהור, או נבלה שנתערבה בשחוטה – מטמאים במשא (ע' הל' אה"ט א, יז), אלא שלענין חררת דם פסק שאינה מטמאה במשא, ובארו המפרשים שבתערובת גמורה כגון לח בלח וכדו', הרי זה ביטול מוחלט והטומאה כמאן דליתא דמי.
- ג. כתבו התוס' שמסתבר שמדין התורה הטומאה בטלה ואינה מטמאת במשא, אלא גזרו חכמים להחשיבה כמאן דאיתא. והנצי"ב בחידושויו כתב שנראה שלשיטת הרשב"א מטמא במשא מן התורה (ע"ש. וע' גם כס"מ פרה טו, ד. ולפי מה שרצה לצדד שם נראה שמטמא במשא מן התורה. וכן צדדו כמה אחרונים בדעת הרמב"ם. ע' פמ"ג בפתיחה לסי' תמב; שער"י סוף שער ג. וע"ע חו"א נגעים א, טו; שבט הלוי ח"ז קעג).
- ד. מגע בתערובת בבת אחת; התוס' צדדו שנידון זה כמשא וטמא. ויש אומרים שאינו כמשא כי כל חלק וחלק נוגע לעצמו הלכך נידון כנוגע וחוזר ונוגע, שלא כמשא שאין שם מקום לחלוקת דבר הנישא (ע' כסף משנה אבוה"ט א, יז).
- ה. מעט אכל טמא שנפל לתוך רוב אכל טהור המקבל טומאה – נטמאת התערובת כולה (כדתנן ריש מקואות).

- ד. נבלה הסרוחה מעיקרה (כגון שהיה האבר רקוב טרם נתנבלה. ערש"י) ואינה ראויה לאכילת אדם – טהורה (לא תאכלו כל נבלה, לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה. ולפי דעה אחת בגמרא אין צריך לכך לימוד, שעפר בעלמא הוא ומעולם לא נחתה עליו תורת טומאה).
- היתה ראויה בתחילה למאכל וירדה לטומאה, ואח"כ נסרחה; לדברי בר פדא, אם נפסלה מאכילת אדם נטהרה. ולר' יוחנן אינה טהורה עד שתיפסל מאכילת כלב.
- ודוקא לענין טומאה חמורה, אבל טומאה קלה – כל שלא נפסלה מאכילת כלב – מטמאה.
- א. רש"י מפרש 'חמורה' – טומאת משא. 'קלה' – טומאת מגע (כן נקטו התוס' בדעתו). והתוס' הוכיחו שגם טומאת מגע נבלה טומאה חמורה היא, ופרשו 'טומאה קלה' – טומאת אוכלים.
- ב. בסרוח מעיקרו, כל שאינו ראוי לאכילת אדם – טהור גם בטומאה קלה, בין לבר פדא בין לר' יוחנן (מפרשים).
- ג. אכלים שנפסלו מאכילת אדם; לדעת הרמב"ם (טו"א ב, טו), אינם מקבלים טומאה [אלא אם כן יכול לחזור ולעשותה ראויה לאדם ע' פסחים מה]. ורק אם כבר נטמאו אין פוקעת טומאתם עד שייפסלו מאכילת כלב. והראב"ד השיגו שבכל אופן אינם יוצאים מידי קבלת טומאה עד שייפסלו מאכילת כלב.

דפים כג – כד

- לח. בהמה מינקת, האם זו הוכחה שהבהמה המליטה או אפשר שמינקת אעפ"י שלא המליטה? והאם יש הוכחה שהיונק הוא בנה? מה הדין כאשר היונק נדמה לבהמה אחרת?